

SEYİD NİGARİNİN ŞAİRLİK VƏ ŞEİR- SƏNƏT HAQQINDAKI GÖRÜŞLƏRİ

Pərvanə Bayram
Qafqaz Universiteti Pedaqogika Fakültəsi
Türk Dili və Ədəbiyyatı Bölməsi
pervane32@yahoo.com

SAYYIT NIGARIN'S GIFT AND HIS VIEWS ON POETRY AND ART

Abstract

XIX century mystic poet of Azerbaijani literature Sayyit Nigari was born in Cicimli village in Gubadly region. Being the member of nahsibandiyaa sect he struggled against Tsarist Russia for a long time. The poet went to Anadoly to be free from Russian pursuit and continued his literary, social and political activities there.

Sayyit Nigari wrote distich named Chaynama and Nigarname as well as divans in Persian, Turkish languages. His views on art and literature has been reflected widely in his capacious divan which he wrote in Turkish.

Key words: Sayyit Nigari, poem, gift, divan, fakhriyya

ВЗГЛЯДЫ СЕЙИД НИГЯРИ НА ПОЭЗИЮ И ПОЭТИКУ

Резюме

Сейид Нигяри, являющийся Азербайджанским поэтом-суфитом XIX-го века, родился в деревне Джиджимлы Губатлинского района. Будучи приверженцем тариката (исламского течения) Накшибенди, он долгие годы вёл борьбу против царской России. Спасаясь от преследований со стороны Российских властей, поэт переселился в Анатолию, где он продолжил свою поэтическую, литературную, социальную и политическую деятельность. Помимо того, что Нигяри является автором месневи Чайнаме и Нигярнаме, он также является составителем диванов на фарсидском и турецком языках. В одном из этих диванов, написанном на турецком языке, широко отображены взгляды поэта на поэтику.

Ключевые слова: Сейид Нигяри, стихотворение, поэзия, диван, фахрийа

XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən olan Seyid Mir Həmzə Nigari, dini-təsəvvüfi görüşləri və poetik irsi ilə Türk fəlsəfi bədii fikrinin inkişafına ciddi təsir göstərmiş mütəsəvvif sənətkardır. 1805-cil ildə Qarabağın Cicimli kəndində dünyaya göz açan şair, dini və dünyəvi elmlərə yiyələnərək XIX əsrin ən məşhur Nəqşibəndi şeyxi İsmail Siracəddin Şirvaninin müridi olmuş və bu əsrdə Azərbaycanda hökm sürən Rus müstəmləkəçiliyinə qarşı mübarizə aparmağa başlamışdır. Daha sonra şair, rusların onu Sibirə sürgün etmək istədiklərini anlayınca Anadoluya köçmüşdür. Bir müddət Anadolunun müxtəlif şəhərlərində yaşayandan sonra Amasya şəhərinə gələrək dərqağını bura qurmuş və xalqı irşad etməyə başlamışdır. Nigari, 1885-ci ildə Anadolunun Xarput şəhərində vəfat etmiş, vəsiyyətinə uyğun olaraq cənəzəsi Amasyaya gətirilərək burada dəfn edilmişdir. Nigarinin vəfatından sonra qohumları və müridləri tərəfindən inşa edilən türbəsi və Şirvanlı cəməsi bu gün də Amasyada qalmaqda və Anadoludakı Azərbaycanlıların və Nigari sevənlərin ziyarət yeri olmaqdadır.

Seyyid Nigari, XIX əsr Azərbaycan klassik ədəbiyyatının, xüsusən də XVII-XVIII əsrlərdə geriləməyə başlayıb XIX əsrdə yenidən güclü bir şəkildə ortaya çıxan təsəvvüf ədəbiyyatının bu əsrdəki ən qüdrətli şairlərindəndir. Nigarinin sufiliyi passiv bir sufilik deyil, o yaşadığı əsrin keşməkeşlərinə, XIX əsrdə bütün İslam dünyasındakı gerilik və müstəmləkəçiliyə etiraz edən, müsəlmanları öz milli mənəvi dəyərlərinə sarılaraq yadellilərin əsarətindən qurtarmağa səsləyən bir mütəfəkkirdir. Bəzi şairlərin şeirlərində təsəvvüf şeir yazmaq üçün bir məqsəd, bir vasitədir. Nigarinin şeirlərində isə poeziya, şeir onun məfkurəsini, amallarını həyata keçirməklə vəzifəlidir. Bu səbəbdəndir ki, onun şeirlərində təsəvvüfi görüşlər daha geniş yer tutmaqdadır.

Seyid Nigarinin Türkcə divanı XIX əsrdə tərtib edilmiş mükəmməl divanlardandır. Həcmcə böyük olan bu divanda şair bəzi diqqətəlayiq yeniliklər etmiş, divanı sahiyə xitabla yazdığı iki rübai ilə başlayıb hər hərfin başlanğıcında saqiname səciyyəli iki rübaiyə yer verməklə özünə qədərki divan şairlərindən fərqlənmişdir. Orta əsrlər ədəbiyyatında rəvac saqınamələrə xas çizqilərlə bir-birinə yaxınlaşan bu rübailər birlikdə nəzərdən keçirilərsə onların məzmun baxımından da biri-birini tamamladığını görürük. Seyid Nigari divanında ilahi eşqin xüsusi bir ilhamla tərənnümü ilə yanaşı fəlsəfi-irfani görüşlərin cəlbədicə şeir dili ilə ifadəsi, əxlaqi-mənəvi yetkinliyə, daxili təmizliyə çağırış ideyaları onun Şərq poeziyasının özünə qədərki nailiyyətlərini mənimsədiyini, fəlsəfi-poetik ənənələri yaradıcılıqla davam etdirdiyini göstərir.

Nigari, divanında şeir və şairliklə bağlı maraqlı mülahizələr irəli sürür. Şairin şeirlərində, onun şeir sənət aləmindəki qüdrətinə həsr edilən misralarla, Şərqin məşhur söz ustalarına münasibətini, özünün divanı və sənətkar təbiəti ilə bağlı dediyi beytlərlə tez tez qarşılaşırıq. Bütün bunların şairin irsinin öyrənilməsindəki əhəmiyyətini nəzərə alaraq biz bu yazımızda Seyid Nigarinin şeir və şairliklə bağlı görüşləri üzərində dayanmaq istəyirik.

Məqalədə, Nigarinin şeir və şair haqqındakı görüşlərini; şairlik vadisində özünü kimlərə bənzətdiyini, divanını necə dəyərləndirdiyini, bədii yaradıcılıqda ən çox hansı tərzə mənimsədiyini və kimlərdən necə təsirləndiyini ortaya çıxarmağı nəzərdə tuturuq. İncələmələr nəticəsində Nigari divanında şeir və şairlik haqqında yazılmış beş yüzdən çox beyt olduğu görülmüşdür. Biz bunları mövzularına görə təsnif etməklə: Nigarinin öz divanından bəhs edən, fəxriyyələri, özünü Türk şairlərindən Füzuli, Ərəb şairlərindən Ebu Nüvas, Həssan bin Sabitə, Əcəm şairlərindən Firdovsi, Əttar, Sədi, Cami və Hafiz Şiraziyə bənzətdiyi ya da onlarla müqayisə etdiyi, eləcə də təbi və qəzəlləri, öz şəxsi həyatı haqqındakı beytləri üzərində dayanmaq istəyirik.

Nigari, şeirlərində tez tez divanından bəhs edir. Bu divan eşq divanıdır. Nigari divanında ilahi eşqin tərənnümü başlıca yer tutur. Şairin şeirlərini oxuyanda onun həyat, sənət, Allah, din, insanlar, vaiz, sofı, dostlar, ilahi və bəşəri sevgi, aşıq, rəqib haqqındakı düşüncələri, həyata baxış tərzə, Azərbaycan və Anadolu xalqının məişəti haqqında ətraflı məlumat alırıq. Şair, divanının qəzəllər bölümünü bitirərkən divanı haqqında üç qəzəl yazaraq “ üç türfə qəzəl ilə xətm eylə bu divanı” deyir.

Nigari tay kıl tûmar-ı divanı veli nazm it
Ciger-sûz üç qəzəl didarıla hatm eyle divanı

Şair divanının sonunda sahiyə xitabən “himmətinlə bu divanı tamamladım” deyib Allaha şükr edər.

Himmat-i alin ile oldı divanım tek mil
Şükrülillah meram oldı tamam ey saki

Başqa bir beytdə isə şair “mən cünunluq elmində məşhur olaraq divan toplamışam, bütün divanələr mənim bu divanı oxuyur, hətta Məcnun belə gəlib oxumaq üçün məndən kitab istəyir” deyir. Burada şair, Füzulinin “Məndə Məcnundan füzun aşıqlıq istedadı var, aşıqi-sadiq mənəm, Məcnunun ancaq adı var” beytindəki mənanı daha da gücləndirərək özünün eşq və cünunluq elmində Məcnuna ustad olduğunu ifadə edər.

Cünun ilminde şöhrət bulmuşam cem itmişəm divan

Gelür divaneler benden okur Mecnun kitab ister
Şair, divanından bəhs edərkən onu sadəcə divan adlandırır. Divanına bəzən dəftər, məcmua, səfinə, məqalət də deməkdədir.

Seyid Nigari də ustadı Füzuli kimi özünü bir qəzəl şairi sayır. Nigari divanında 642 ədəd qəzəl vardır. Şair bu janra olan münasibətini aşağıdakı şeirdə belə bildirir:

Qazalım bağ-ı mihrinde qəzəldir
Qazal-ı nazeninim hep güzeldir

Ne kim manzûr ider Seyyid Nigari
Güzel vasfinladır gökçek qəzəldir

“Gazalim yani ceyranim məhəbbət bağında qəzəllərimdir. Bu nazlı ceylanlarım həmişə gözəldir. Kim sənin şeirlərinə nəzirə yazarsa bunlar sənin gözəl vəsfinlədir və göyçək qəzəllərdir”.

Şair, qəzəllərində Fərhad və Şirinin, Leyli və Məcnunun, Vamiq və Əzranın macəralarını tez tez yada salır. Əslində Nigarinin qəzəllərini mövzularına görə incələrsək bu qəzəllərin hamısına eşq kimi ülvi bir duyğunun hakim olduğunu görürük. Şair beytlərindən birində “bu şeirləri mən yazmadım nə yazdımsa hamısını mənə eşq yazdırdı” deməkdədir. Bu eşq, ilahi eşqdır. Şairin bəzi şeirlərində bəşəri eşqdən başlayıb ilahi eşqə keçişini görürük. Qəzəllərinin bəzilərində şair nəsəbindən, haralı olduğundan, öz həyat hekayəsində bəhs edərək oxuyucuya həyatı və şəxsiyyəti haqqında da müəyyən məlumatlar verir.

Yine sevdaya düşmüş aşıkane bir qəzəl yazmış
Nigari bir gazalini büt-i zibaya göndərmiş

“Nigari, yenə də sevdaya düşmüş, aşıkane bir qəzəl yazmış və bu qəzəli ceyrana bənzəyən bir gözələ göndərmişdir”.

Sûzane qəzəl-hanı benden sorun ey yaran
Ol Mir Nigaridir müştak-ı güzeldir bu

“Könüllər yandıran qəzəl ustadını ey dostlar məndən soruşun; bu şəxs Nigaridir, o qəzəllərə müştakdır”.

Nigariyə görə şairlik, sadəcə kəlimələri bir araya gətirməklə bitmir. Söylənən sözlərdə bir məna olmalı, məna da sadəcə sözdə olmamalı, həm ədəbi, estetik bir şəkildə beytə yerləşdirilməli həm də bəşəri əhəmiyyət daşımalıdır.

Güftarıla iş mi biter ey aşık-ı şeyda
Bi-himmet ü bi-say temenna ele gelmez

İzharı- kemal itme gel ey Mir Nigari
Elfazı- ibaratıla mana ele gelmez

Göründüyü kimi şair aşiqi-şeydaya üz tutaraq, “söz söyləməklə iş bitməz, səy və himmət göstərmədən heç bir istək gerçəkləşməz” deyir. Şair özünə, kəmalını göstərməkdən çəkinməməyi məsləhət görərək sözləri bir araya gətirməklə də heç bir məna alınmayacağını bildirir.

Şairlik haqqında deyilmiş başqa bir nümunəyə baxaq:

Əshab-ı safa vəsfi-lebinle geçinür çün
Adet budur erbabı-sühan beste-leb olmaz

Safa əhli sənin dodaqlarının vəsfi ilə yaşamaqdadır, çünki adət budur, şairlər ağız bağlı olmazlar. Ağız bağlı ifadəsi burada, insanlara həqiqəti söyləməmək, onları doğru yola yönləndirməmək anlamında işlənmişdir.

Şair bir çox beyində Füzuli sənətini xatırlayır. Aşağıdakı beyində də Fuzulinin məşhur “aldanma ki şair sözü əlbəttə yalandır” mısrasından orijinal tərzdə faydalanaraq vaizləri və quru sufiləri həcvvari bir şəkildə məzəmmət edir.

Dime şair sözüdür sanma yalan
Vaizə yem gərək eşşəyə palan

Aşağıdakı müstəzad parçasında isə şair yersiz söz söyləmək əleyhinə çıxır, insanları vəhdət vadisində səbr etməyə, artıq danışmamağa çağıraraq deyir: “Ey Nigari, sən də vəhdət vadisində dodaq tərptəmədən səbr et, Ənəl-Həq sözünü deyərək qan tökdürmə”.

Keşf eyle kelamı açık ey şeyhi- keramat
Çok söyleme şatahat
Kaynatma sözi eyleme güftarını çak çak
Manendei- laklak
Tepretme leb ol vadi-i vahdetde Nigari
Kıl sabr u kararı
Tökdürme ki kan söyleme güftarı- enel-Hak
Hakka budur evfak

Nigari aşağıdakı beyində özünə xitab edərək “Ey könül, şeir tərzində o qədər səy et ki Şirazın səfa əhli məşhur şairləri səni bəyənsinlər” deməklə həm sözlər, ifadə tərzini üzərində çalışdığı həm də Şirazın görkəmli şairlərinin üslubuna münasibətini göstərməkdədir.

Dila eşar üslubunda say it ol kadar ta kim
Pesendide-i ashabi-safa ehli-Şirazi it
Seyid Nigari divanında Ərəb şairlərindən Həssan İbn Sabit və Əbu Nüvas adları ilə tez tez qarşılaşmaq olur. Hz. Peyqəmbərdən 7–8 il öncə dünyaya gələn Məhəmməd peyqəmbəri və onun əshabını öz şeirləriylə İslam müşriklərinin yazdığı həcvlərdən qoruyaraq Şairün-Nəbi, Əbul-Hüsam (kəsqin qılınc), Əbul Mudarrib (yaxşı döyüşçü) ləqəbləri ilə tanınan Həssan İbn Sabit, Nigarinin məhəbbətlə andığı şairlərdəndir.

Seyid Nigari, şeirlərindən birində öz könlünün Həssan təbinə malik olduğunu yazaraq

Nola əşarımı təhsin edər hər bir gören hüsnün
Gönül perverdesidir kim təbi Həssana malikdir
— deyir.

Başqa bir nətində isə:

Nazm-ı evsafından el çəkmək degül mümkün bana
Vasf-ı hüsnünle keçer ömrüm senin Həssanım - deməkdədir.

Vəya

Nazm-ı evsafınla ey servim belagət nahliyem

Reşk eyler hüsn-güftarıma Hassanam diyen
Yaxud

Nola şayeste-i ihsanın olsa hüsn-i evsafın
Nigari Hassan-asa medh-handır ya Resûlallah
Seyid Nigari Harunər-Rəşid dövründə yaşayıb yaratmış və Ərəb şeirinə önəmli yeniliklər gətirmiş, incə nüktələri ilə məşhur Ərəb şairi Əbu Nüvas sənətini də yüksək qiymətləndirmiş, divanının öz mənə gözəlliyi ilə şahlar məclisində oxunmağa layiq olduğunu və Əbu Nüvası belə heyran edəcəyini bildirərkən bu beyti yazmışdır:

Görse bu divanı yazar sineye

Bezmi-selatində oxur Bu Nüvas

Şairin müğənniyə müraciətlə dediyi aşağıdakı beytdə ondan Əbu Nüvas şeirini, Həssan qəzəlini dinləmək arzusunda olduğunu bildirir.

Ey muğanni ele al tarı terennüm eyle
Oku ebyat-ı Nüvası qəzəl-i Hassanı
Seyid Nigarinin şeirlərində zəngin bir kültür vardır. Məlum olduğu kimi şair özü Azərbaycanlıdır. Azərbaycanda doğulub boya başa çatmış, burada təhsil almış, qədim Azərbaycan mədəniyyəti və Rus təsiri ilə buraya yeni yerləşməkdə olan Rus kültürünə də biraz aşina olan şair daha sonra Anadoluya keçmiş, Anadoludakı klasik şairləri və Anadolu kültürünü də mənimsəmiş, bu arada almış olduğu təhsilə uyğun olaraq Şərq-İslam kültür və fəlsəfəsinə də dərinlən bələd olmuşdur. Bundan başqa bir təriqət şeyxi və sufi bir şair olmasının da onun üzərində böyük təsirləri vardır. Nigarinin şeirlərini incələrkən zəngin bir coğrafiya ilə bərabər bir çox görkəmli şəxsiyyətlərin adları və rəngarəng isim kadrosuyla da qarşılaşırıq. Bu yazımızda biz, mövzuya uyğun olaraq sadəcə ədəbiyyat aləmində məşhur olan isimlərdən bəhsedəcəyik. Fars ədəbiyyatından məşhur sufilər başda olmaqla Firdovsi, Fəridəddin Əttar, Sədi Şirazi, Hacı Kirmani, Hafız Şirazi, Örfi Şirazi və Əbdürrəhman Caminin isimləri Nigarinin şeirlərində tez tez xatırlanır.

Hayret-zede[y]em zira bu şair-i bi-hemta
Ya Mir Nigari ya Hafız mı vü ya Hacû

Nazm ider aşkın ey Mir Nigari hünerin
Tab-ı sevda-zede Firdevsi-i Şehname gibi

Eylesem Örfi-i Şiraz ile bahs olmaz aceb
Ki virüp lutf-ı Huda bade-i irfan bana
Seyyid Nigarinin şeir və şairlik sənəti ilə bağlı görüşləri onun fəxriyyə mahiyyətli beytlərində də aydın əks olunur. Belə nümunələrdə dolayısı ilə də olsa bədii sözlün, sənətin qüdrətinə toxunulur, onun müəllifini məşhurlaşdırması göstərilir. Şairin divanını incələdiyimizdə divanındakı qəzəllərin böyük əksəriyyətinin fəxriyyə ilə bitdiyini, yəni şairin özünü öydüyünü görürük. Araşdırmalarımız nəticəsində gəldiyimiz qənaətə görə Xəqani Şirvanidən sonra Nigari qədər Azərbaycan ədəbiyyatında fəxriyyə yazan başqa bir şair tapmaq çətindir. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında Füzulinin ardıcılı olan məşhur şair Əliəğa Vahidin də fəxriyyələri çoxdur amma Nigari divanındakı qədər deyidir. Seyid Nigari, şeirlərində özünü “nükte-feşan, ləli-gühərbar, gövhəri-yekdanə, heyrət-əfza, könül alan

sözlərin və gövhərlər saçan rəmzlərin yaradıcısı, Fars və Türk dillərində gözəl şeirlər, incə xəyalları ilə seçilən və nəhayət cünunluq şəhərinin sərvəri olan, özündən başqa hər kəsi, hər şeyi boş əfsanə sayan” bir şair olaraq tanındır. Şairin belə beytlərində mübaligə özünü göstərsə də bu beytlər onun zamanəsində şeirə və şairə olan münasibət barədə də müəyyən təsəvvür verir. Belə beytlər içərisində şairin öz təbi ilə bağlı mülahizələr də xüsusi yer tutur. Bu fəxriyyələrdən bir neçəsinə baxaq:

Elfaz-ı dil-aviz ü rumûzat-ı güher-riz
Lülü-i suhan tab-ı dür-efşanına mahsûs

Tıfl-ı zayende-i tabım eyle şirindir kim
Görse ger dayeliğin Hafız-ı Şiraz eyler

Sanma beni bi-faide-i mihr-i melahat
Hafız gibi ey Mir Nigari eserim var
Seyid Nigari Şərqi qüdrətli sənətkarları, Həllac Mənsur, Əflatun, Aristo, Rum və İraqın sənət və fikir adamlarından geniş bəhs etsə də onun yaradıcılığında Füzuli təsiri daha qüvvətli olmuşdur. Onu da qeyd edim ki şairin Füzuli sənəti ilə bağlılığı geniş tədqiqat tələb edən ayrı bir mövzudur. Bu yazıda isə Nigarinin şairin adını çəkdiyi bəzi beytlər üzərində dayanmaqla kifayətlənmək istəyirik. Nigari, klassik Türk şairləri içində ən çox Füzuli və onun xələflərindən olan Nəbatidən təsirlənmişdir. Dediymiz kimi, divanındakı qəzəllərin haradasa yarısından çoxunda Füzuli təsiri hiss edilməkdədir. Bir çox qəzəli isə bilavasitə Füzuliyə nəziredir. Hətta şairin bəzi beytlərinə yazdığı gözəl təxmisləri də vardır. Şair, aşağıdakı beytdə “Ey könül, sən Füzulinin təbiylə o qədər həmkar oldun, o qədər iş birliyi etdin ki Qarabağı Bağdada çevirdin” deyir.

Ey gönül tab-ı Fuzûli ile hem-kar oldun
Qarabağ kıtasını hıttı-i Bağdad itdin
Başqa bir şeirində də Nigari, “Mənim Füzulinin coşqun təbinə bənzəyən təbim qısa söylər mi? Yetərsiz qalır mı?”- deyir.

Söylemen bes söyledüğün kim
Tab-ı Fuzûlüm söylər mi kûtah
Ey Nigari, əgər mən həddən artıq şeir söyləyirəmsə bu əbəs deyildir, çünki mənə belə çox gözəl eşq şeirləri söylətdirən Füzulinin təbinə bənzəyən təbidir.
Göründüyü kimi Seyid Nigari Füzuli adını təcnis kimi işlədərək şairin adının hərfi mənasından beytində də ustalıqla faydalanır.

Eger haddən füzûn Seyyid Nigari söylərem bi-ca
Degül kim söyleden aşk-ı füzûn tab-ı Fuzûlümdür
Seyyid Nigari divanından gətirdiyimiz

Mest-i bi-perva kadeh-endaz çeşm-i fitne-saz
Tüti-veş Şirin-i şeker-güftar gelmez gelmesün
beyti isə bizə XIX əsrin əvvəllərində yaşamış məşhur Azərbaycan şairi Seyid Əbulqasım Nəbatinin

Səba məndən söylə ol gülüzarə
Bülbül gülüstanə gəlsin gəlməsin
Bu hicran düşgünü ellər xəstəsi
Qapına dərmanə gəlsin gəlməsin

-misralarını xatırladır.

Seyid Nigarinin söz sənəti ilə bağlı mülahizələrinin böyük bir qismində onun fəxriyyə səciyyəli və təbinə xas məziyyətləri göstərdiyi beytlər diqqəti cəlb edir. Şair, bədii ədəbiyyatda, xüsusilə də poeziyada çox işlənən bu kəliməni özünün şeir sənət haqqındakı görüşləri ilə də bağlayır. Şair, şeirlərində özündən “ sirlər xəzinəsi olan təbi, incilər saçan, təb-i səlimi səfalar bəxşedən, şirin tuti təbli, qeyblərə hamilə olan təbli” bir şair olaraq bəhs edər. Şairin təbinə müraciətlə yazdığı beytlər də maraqlıdır:

Kalem al destine ey tab-ı şirinim habibane
Yazup esrarı eşar-ı ciger-süzıla işar it

Tüti-asa söyle ey tab-ı Huda-dadım kim ol
Medh-i dildarında evsaf-ı şeker-barın leziz

Seyid Nigarinin şeirlərində şairin təbiylə bağlı dediyi beytlər çoxdur. Dediklərimizə bir iki nümunə əlavə etmək və fikrimizi yekunlaşdırmaq istəyirik.

Açılur gül gibi dil bülbül-i tabım söyler
Nefha-i kakül-i dilber ki hevadar gelür

Heves-i lal-i lebinden sanema şam u seher
Maden-i tabıma kim gevher-i esrar gelür

Seyid Nigari divanında, şair şəxsiyyəti məsələsinə də toxunulur. Şairin özü haqqında yazdığı beytlər onun şəxsiyyətini daha aydın göstərərək onu bir şair olmaqdan əlavə bir mütəfəkkir, şeyx və ətrafındakı insanları irşad etmə qayğısı ilə yaşayan mürşid kimi də göz önündə canlandırır. Seyyid Nigari, şeirlərində çox vaxt özünü rindməşrəb bir şair olaraq tanıdır. Əslində onun rindliyi bizim bildiyimiz mənada meyxanalarda şərab içib əylənən bir rindlik deyil, bu “bi-ləb və bi-cam” yəni dodaqsız və qədəhsiz içilən bir şərabın yəni ilahi şərabın verdiyi bir sərxoşluq və rindlikdir.

Güftarımı şair sühanı sanma usanma
Zira ki heme güft u gûyum rah-nümadır

Gördim zurafa içre Nigari-yi nedimi
Bir rindi-i dil-baz sözi pakize edadır

Bir aşık-ı şeyda dili derya sözü bi-pa
Bir mest-i Huda sohbet-i şirin-şifadır

Mey içer Seyyid Nigari taze bir dilber sever

Sinn-i çil salinde gûya nev-cüvan olmak diler

Nəticə olaraq, çox əsrlik bir inkişaf dövrü keçən klassik şeirimizin son təmsilçilərindən biri olan Seyyid Nigarinin divanındakı şeir və şairlik üzərinə yazılmış beytlərin, bu zincirin bir halqası olaraq divan şeirinin bütün xüsusiyyətlərini ehtiva etdiyini görürük. Nigari, həm klassik tərzdə əruzla, həm də heca vəznilə xalq şeiri tərzində gözəl şeirlər yazmışdır. Şeirlərində bütün sənət görüşünü və həyat prinsipini ortaya qoyan şair, səmimi bir şeyx, coşqun lirizmlı bir şair, sevənlərinə qarşı mülayim,

düşmanlarına qarşı amansız bir mücahid olaraq görünməkdədir. Seyid Nigarinin söz sənətinə münasibəti, şeir və şairliklə bağlı görüşləri onun klassik Şərq şeiri ənənələrindən təsirləndiyini göstərməklə bərabər, özünün yaradıcılıq simasını və XIX əsr poeziyasındakı mövqeyini aydınlaşdırmaq baxımından da maraqlıdır.

Ədəbiyyat

Divan-ı Seyyid Nigari, İstanbul: 1301.

Divan-ı Seyyid Nigari; Hazırlayan Doç Dr. Azmi Bilgin, Kule Yay; İstanbul, 2003.

Fuzuli Divanı, Hazırlayan: Prof. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Doç. Dr. Sedit Yüksel ve Dr. Müjgan Cumbur, Akçağ Yay; Ankara, 1997.

Fuzuli-Hafız; Doç Dr. Hasibe Mazıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yay; Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara, 1956.

İpekten Haluk; Eski Türk Edebiyatı Nazım şekilleri ve Aruz, Dergah Yayınları. İstanbul, 1997.